

KAJ POMENI ROKA?

BESEDILO: DAMJAN J. OVSEC

Fotografije: Shutterstock

Telo je po leksikonski definiciji snovni del človeškega ali živalskega bitja. Drugih definicij o človeškem telesu pa je nešteto. Po vzhodnjaški verski tradiciji je treba snovno telo spoštovati, ker je v njem sedež nesnovne spiritualnosti. Jogiji imajo telo za tempelj, v katerem se skriva človeško bistvo, tj. nesmrtna duša. Je torej duhovna posoda, na katero je treba posebno paziti. Podobne razlage srečamo pri mnogih civilizacijah po vsem svetu, vključno z grškimi filozofi. Če gledamo bolj prizemljeno, pa imajo telo in telesni deli povsod tudi svojo posebno simboliko, govorico. Nastopajo v mitih, pravljičah, imajo zgodovinsko vlogo in v njej podobne ali povsem različne pomene; telo in njegove dele zaznamujejo tudi določene vloge v družbenem življenju.

V Gei bomo v več zapisih predstavili posamezne dele telesa. Zanimali nas bodo razni vidiki njihove »govorice«.

V slovenščini beseda roka pomeni tako celo roko od ramena do konca prstov kot roko od zapestja do konca prstov. Roke nam služijo s svojo močjo in natančnostjo. So tudi prvo človekovo orodje in orožje, zaznamujejo telesno in duhovno moč.

Stisnjena pest označuje grožnjo; vsakdo zna narediti »figo« in tudi ve, kaj pomeni; dvignjena desnica s prsti v obliki črke V (viktorija) pomeni zmago in jo še danes uporabljajo razna revolucionarna gibanja ali študentje in celo »navadni« občani, kadar demonstrirajo. Znak V pomeni med prijatelji tudi nekaj takšnega, kot »zmagali bomo«, »uredili bomo stvari«, »vse bo še dobro«. Kdor pljune skozi prsta v obliki tega znaka, prežene zlo. Z dvignjeno desnico blagoslovljajo duhovniki in svečeniki, z isto roko pa se tudi rokujemo. V časih, ko na svetu še ni bilo toliko levičarjev – tistih, ki so desno roko zamenjali za levo – je bila levica manj vredna in z njo tudi levičar. Še stari slovenski rekli pravita: »Desna roka prava, leva potoglava« in »Desnica pravica, levica prasica«.

Štiri glavne lege rok

Lahko bi rekli, da obstajajo štirje glavni položaji rok: spuščene roke, vzdignjene roke, razširjene roke in roke, pomaknjene predse. **Lega spuščениh rok** je nevtralna, mišice sproščene, medtem ko vzdignjene roke predstavljajo lego, ki jo je najtežje zdržati dlje časa. To je značilna gesta, gib, ki ga uporabljajo npr. politiki in nogometaši. Z visoko **vzdignjenimi rokami** pozdravljajo svoje privržence in navijače ter povečujejo svoj »visoki« položaj oziroma vlogo. Kadar želijo, da jih opazijo, se z vzdignjenimi rokami zdijo višji in močnejši, zbujaajoči pozornost. Taka lega rok pa ne sme dolgo trajati, saj sicer postane mučna in boleča. To je občutil Mojzes, ko je stal na vrhu hriba in opazoval boj med Amoniti in Izraelci. Dokler je držal roke visoko v zrak (simbol zmage), so bili Izraelci v premoči, ko pa jih je zaradi utrujenosti spustil, so pobudo v boju prevzeli Amoniti. Aron in Hur sta težavo rešila tako, da sta Mojzesove roke do sončnega zahoda držala navzgor, dokler niso bili Amoniti končno premagani. Lega njegovih dvignjenih rok je imela po pojmovanju čarobno moč dvigniti duha tistih, ki so ga videli. Dvignjene roke z naprej obrnjeno dlanjo (Cezar pravi temu *passis manibus*) so kretanja prošnje, moledovanja. V galski vojni so Galke pogosto uporabljale to kretanje. Čisto drugačen pomen ima ukaz »roke kvišku!«, ki pomeni poraz in nemoč, privzdignjene roke pa pomenijo vdajo, podrejenost, klic po pravici in milosti: premaganec se prepusti zmagovalčevi volji. V krščanskem bogoslužju pa dvignjene roke po-

Stisnjena pest označuje grožnjo; to sporočilno močno govorico telesa so Sovjeti uporabljali za propagando med hladno vojno.

Mahanje, pozdravljanje, klicanje

Ko neka oseba maha z balkona, lahko premikanje njenih rok vidimo že od daleč, njihova lega in kretnje pa izražajo razpoloženje mahajočega. Kraljeva družina maha npr. umirjeno dostojanstveno; gre za lahko kretnjo, ki izraža pasivno moč. Papežovo mahanje je recimo očetovsko, saj simbolično zaobjema množico »božjih otrok«.

Pozdrav s stisnjeno pestjo kakšnega komunističnega voditelja je silovit znak aktivne revolucionarne moči. Podobno velja za »populacijski« pozdrav raznih aktivistov. Rimski pozdrav »Ave« in nacistični pozdrav »Heil« s pokrčeno ali iztegnjeno desnico sta znaka neomajne vdanosti in lojalnosti. Vojaški pozdrav s pokrčenim komolcem in roko ob kapi pa označuje stiliziran hoteni premik, s katerim naj bi z roko dvignili senčnik kape ali premaknili čelado. Gre za pomirjujoč gib, ki pomeni odsotnost vsakršne sovražnosti.

menijo prošnjo za milost od zgoraj in odprtost duše za božjo dobrodejnost. Tako so sprejemali božjo milost ali kozmične sile že egiptovski faraoni in pred njimi drugi.

Lega razširjenih rok je gib, ki poziva k objemu iz večje oddaljenosti. Nekdo, ki pozdravlja starega prijatelja, oddaljenega nekaj korakov, razširi roke in jih obdrži v tej legi, dokler jih v »emocionalnem objemu« ne ovije okoli prijateljevih ramen. Takšen položaj rok je mogoče videti npr. tudi v cirkusu, ko je nastopajoči uspešno izvedel težko »točko« ali trik. Na razširjene roke uspešnega izvajalca publika burno zaploska. »Objem« z rokami ob priklonu napravi npr. tudi igralec, občinstvo pa mu je dolžno odgovoriti na edini način, ki ga lahko izrazi s sedežev: s ploskanjem. Ploskanje z dlanmi izvira iz visoko modificiranega »praznega objema«, kjer se občutek objemanja, kot posebnega priznanja, spremeni v zvok simboličnega objema.

Lega predse pokrčenih ali iztegnjenih rok je bolj zapletena in v njej lahko razberemo več stvari. Z dvignjenimi, naprej obrnjenimi dlanmi lahko skušamo nekoga bodisi zaustaviti, zavrtniti ali odkloniti. Stisnjene pesti lahko pomenijo napad, če so dlani obrnjene ena k drugi, pa prošnjo. Kakor pri razširjenih rokah lahko tudi ta lega pomeni željo po objemu; s tem, kako roke še postavimo, pa lahko sporočamo še kaj drugega.

Stisk roke

Stisk roke je že od nekdaj simbol prijateljstva. Poleg pozdrava pomeni rokovanje tudi uspešno sklenitev kupčije ali pogodbe in je nekdaj pomenilo nekaj takega, kot bi udaril pečat. Udariti v roke je pomenilo

več, kakor biti mož beseda. To je bilo dejanje časti in kdor ga je prekršil, si je nakopal sovraštvo skupnosti ali celo osamitev. Mešetarji na sejmih so si poleg tega še pljunili v roke, podobno kot nekdo, ki je hotel začeti ročno delo. Slina naj bi namreč vsebovala, podobno kot npr. sol, magično moč in varovala pri delu ali ob trgovanju zapečatila dogovor s srečnim koncem.

Močan stisk roke pomeni iskrenost, energijo, spoštovanje do človeka, s katerim se rokuješ. Mlačen stisk roke pa naj ne bi govoril nič dobrega o osebi, ki to počne, češ, ne gre ji povsem zaupati, ali pa kaže na pomanjkanje energije. Načini rokovanja in vedenje ob tem so se v zgodovini razlikovali in se po svetu razlikujejo še danes. Nekdaj je bil mlačen stisk ali samo dotik roke ob rokovanju za žensko del uveljavljenega bontona, da o moškem poljubljanju ženskih rok ne govorimo. To ali zgolj nakazan poljub damske roke je v Evropi v nekaterih krogih še v

Roka je bila merilo za mersko poimenovanje: komolec je dolžinska mera (44 cm); laketi je bila nekdanj del roke med zapestjem in komolcem, zastarelo pa del roke ob sklepu med podlaktjo in nadlaktjo. Bila je dolžinska mera za platno, približno 275 cm; dolžinska mera za tkanine, bolj znana kot vatel, je približno 77 cm.

Polaganje rok

V fevdalizmu so podložniki izrekli vdanost kralju ali dežel-nemu gospodu tako, da so položili roke med roke nadrejene-ga. To dejanje je pomenilo izročiti svojo svobodo, jo odstopiti drugemu, darovati svojo moč (nekaj podobnega se dogaja tudi v zvezi s poroko). Fevdalna podrejenost vsebuje *immixtio manum*, prepletanje rok. Vazal na kolenih, razoglav in brez orožja položi roke v roke svojega fevdal-nega gospoda, ta pa jih v prijemu pokrije.

Kralji, ki naj bi na zemlji zastopali Boga, naj bi imeli po ljudskem vero-vanju moč, da z dotikom rok lah-ko ozdravijo bolne. Polaganje rok pomeni namreč prenos energije ali moči. Z njim zdravijo že od

Hindujska božanstva so pogosto upodobljena z več rokami, ki nakazujejo njihovo vsemogočno dejavnost.

veljavi, med narodi pa po tem slovijo kavalirski Poljaki. Prijatelji se ponekod rokujejo z obema rokama. Značilen indijski pozdrav se imenuje namaskar: proti osebi, ki jo pozdravljamo, sklenemo na svojih prsih ali na čelu obe dlani, kakor v molitvi, in se rahlo priklonimo. Pravila lepega vedenja so npr. v afriški Zambiji spet drugačna; tam je stik roke rahel, eno roko podprejo z drugo in iz spoštovanja povesejo oči.

Na egipčanskih hieroglifih je roka od prstov do ramena splošni simbol dejavnosti. Hindujski bog Brahma, ki vodi dejavnosti manifestacije, je prikazan s štirimi obrazi in štirimi rokami, kar pomeni povsod pričujočo in vsemogočno dejavnost. V budizmu ima veliki Buda lahko kar 42 rok in še dve v molitvi, kar skupaj pomeni število harmonije, sreče in blaginje.

nekdanj, zdravil je Jezus Kristus, zdravijo sveti možje, jogiji, čarovníki in šamani ter bioenergetiki različnih smeri in šol. V zgodnjem krščanstvu, a tudi kasneje, so to vlogo v ljudskih, a tudi teoloških očeh prevzeli nase duhovniki. V Rimu je v začetku 3. stole-tja živelo nekaj žensk, ki so se odpovedale poroki in se javno zaobljubile, da bodo ostale device. Od škofa so zahtevale, naj s polaganjem rok uradno posveti njihove že-lje. Pozneje so takšno polaganje rok prepovedali, da ne bi vse skupaj postalo podobno obredom pri posvečanju v duhovnika, kar kaže, kako pomemben je bil ta obredni gib in kako širok je bil njegov pomen.

Kadar Stara zaveza govori o božji roki, ta simbol pome-ni Boga v vsej njegovi moči in njegovi učinkovitosti. Božja roka ustvarja, varuje in uničuje, kadar nasprotuje. Ločevati je treba tudi desnico, ki blagoslavlja, od leveice, ki preklinja. Božja roka je pogosto prikazana, kakor da štrli iz oblakov. Obdana je s križastim nimbom, kar naj bi pričalo o njeni božanskosti. Zaradi tega tudi velja, da je roka pomembnega človeka ali svečenika lahko čarobna; pasti v roke boga ali kakšnega človeka, pomeni biti od njega odvisen, biti ustvar-jen ali uničen.

Roko včasih primerjajo z očesom, ker naj bi »videla«. Psihoanalitiki pravijo, da je roka, ki jo vidimo v sanjah, ekvivalent očesa. Gregorij Niški (4. stoletje) npr. pravi, da so človekove roke povezane s spoznanjem, videnjem, kajti njihov cilj je govorica.

Desnica in levica

Po nekaterih rabinskih komentarjih naj bi bil prvi človek Adam ne le androgin, temveč po desni strani moški, po levi ženska. Bog ga je nato preklal na dvoje in dobili smo dva spola. Zato naj bi bila leva stran ali roka ženska, torej tudi nočna, lunar na in satanska, desna pa moška, dnevna in božja. Tako pojmovanje je sprejelo tudi krščanstvo, zato se pri črnih mašah znamenje križa dela z levico, s katero Satan zaznamuje svoje otroke.

Desnica je tudi drugod po svetu znamenje ali simbol reda, pokončnosti, dela, zvestobe, levica pa nereda, negotovosti in izraža »variacije človeške zavesti«; je torej nezanesljiva. V ne preveč davnih časih so premaganim ujetim rezali levo uho ali predirali levo oko. Na Kitajskem po navadi z levico dajejo, z desnico jemljejo.

Tudi v človeških razmerjih se protokol ravna po levem in desnem. Pri Grkih je desna stran tista, kjer je roka, ki vihti kopje. Ugodne napovedi se pojavljajo na desni; desna simbolizira moč, spretnost, uspeh.

V vseh civilizacijah so uporabljali govorico rok, in ta živi še danes. Ob govorici rok so seveda, kot rečeno, pomembni gibi in drža. Levica s skrčenimi prsti v desnici je v Afriki npr. znamenje podrejenosti in ponižnosti; v starem Rimu je v rokavu skrita roka pomenila spoštovanje in sprejemanje sužnosti itn.

Močna moška roka je pomemben znak moškosti in se z njo očitno razlikuje od značilno nežnih ženskih zgornjih udov, ki sta običajno šibkejša in krajša, kakršni sta recimo proporcionalno tudi podlahtnici. Nadlahtnica je pri ženskah naravno bliže bokom, medtem ko so pri moških zaradi širših ramen roke od telesa bolj oddaljene. Kadar npr. pri hoji nihajo v prostoru, delujejo moško, če moški prisloni roke ob telo, podlahti pa razmakne, je videti bolj žensko.

Hamsa ali roka Fatime je popularen amulet v islamu, ki varuje pred t. i. zlobnim očesom. Simbol odprte desne roke je sicer znan in uporabljen kot zaščitni amulet v mnogih družbah v človeški zgodovini.

Nevljudno je, če se rokuje z levico: to izvira iz pojmovanja, da levica prinaša nesrečo, toda kadar se fant in dekle pomotoma rokuje tako, da prekrizata roke, to pomeni skorajšnjo poroko. Kadar se rokujejo trije ljudje sočasno, je to za vse tri znamenje sreče. Ampak levica le ni vedno slaba. V angleški grofiji Durham je prinesel levičar tistemu, ki ga je srečal, srečo za zmeraj, razen v torek; najbrž zato, ker je bil ta dan spomin skandinavskega boga vojne Tiwaza, ki je dal angleško ime za torek (Tuesday). Tiwaz ali Tyr je namreč po legendi žrtvoval levico, da bi svet odrešil zla (ki ga, kot vemo, levica pooseblja), vendar ni bil uspešen. Tako ostaja levica »nerodna«, pasivna roka in predstavlja silo, ki jemlje, in ne sile, ki daje, tako kot desnica.

Splošno je bilo verovanje, da so ljudje s kratkimi rokami in dlanmi pogosto zlobni. Če si ponoči udaril mačko z desno roko, so verjeli, da se ti bo ta roka skrčila. Mačka seveda predstavlja, podobno kot levica, območje temnih in nevarnih sil.

Dvignjene roke vojnih ujetnikov ali zločincev pomenijo, da se je premaganec prepustil zmagovalčevi volji in se ne bo branil.

Roke so včasih pogosto tetovirali, še največkrat pa so jih krasili, posebno zapestja. Zapestnice so, do najnovjših časov spreminjajoče se človeške zgodovine, nekoč nosile le ženske. Ta šega naj bi nastala kot privabljajoče spolno znamenje ženskega sveta; hkrati je zapestnica nakazovala mikavno tankost ženskega zapestja.

Po nekaterih teorijah naj bi bile zapestnice v psihološko-simboličnem pomenu moškim všeč tudi zato, ker naj bi predstavljale simbolične okove (verige), ki spominjajo na žensko podrejenost (celo suženjstvo) moškim. Ljudje pa si povsod po svetu z roko na daljavo pošiljajo tudi poljube.

Kaj še predstavlja roka?

Roka predstavlja tudi sintezo moškega in ženskega; je pasivna po tistem, kar vsebuje, in aktivna po tistem, kar drži. Roka tudi takrat, ko označuje polasčanje nečesa ali potrjevanje oblasti – roka pravice, roka na predmetu ali ozemlju, v zakon dana roka – razlikuje in odlikuje tistega, ki ga predstavlja, bodisi pri opravljanju funkcij ali v novem položaju. Drugi deli »roke« – podpazduha, pest, dlan in prsti – pa so seveda del posebne zgodbe. ■